

การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธี ในการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงของเยาวชน

AN ANALYTICAL STUDY OF THE BUDDHA'S STRATEGY
IN SOLVING THE YOUTH VIOLENCE

พระครูสมุห์ธนโชติ จิรธมฺโม (เขื่อนเพชร)

Vol. 15 No. 2 April-September

CHIANGMAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชน

AN ANALYTICAL STUDY OF THE BUDDHA'S STRATEGY IN SOLVING THE YOUTH VIOLENCE

พระครูสมุห์ธนโชติ จิระธมโม (เชื่อนเพชร)*

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ปัญหามารยาทของเยาวชน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดจากมารยาทของเยาวชน 2) เพื่อศึกษาพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชน 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชนบ้านสบเตี๊ญ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ มารยาททำให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ โดยการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน ได้แก่

1. ปัญหามารยาทของเยาวชนที่พบคือ ปัญหาด้านทางเพศ ด้านยาเสพติด ด้านการพนัน ด้านอาชญากรรม ซึ่งมีสาเหตุมาจากความอ่อนแอที่มีอยู่ในชุมชน ความไม่มีศีล สมาธิ ปัญญา โดยปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยสัมพันธ์ทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชนอ่อนแอ ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี คบเพื่อนชั่ว ปัจจัยภายใน ได้แก่ เยาวชนมีค่านิยมที่ไม่ดี หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยมสมัยใหม่ แล้วไปลดทอนระเบียบวินัย ศีลธรรมที่สั่งมาต่างๆ ให้น้อยลง เยาวชนหลงลืมเรื่องศีล และจิตสำนึกในการใฝ่ดี มีมูลเหตุมาจากอวิชชา ความโลภ ความโกรธ ความหลง มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ

2. พุทธวิธีในการแก้ปัญหามารยาทของเยาวชน ตามหลักปธาน 4 คือ ปองกัน ปรายปราม รักษา เร่งสร้าง (กรอบแนวคิดพุทธวิธี 2 ป 2 ร) หลักควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ปกติ พุทธวิธีประกอบด้วยปัจจัยภายนอกคือการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน และกัลยาณมิตร ปัจจัยภายในคือ การปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม (ศีล) การสร้างจิตสำนึก การเพิ่มพูนคุณธรรมความดีและรักษาคุณธรรมความดี ด้วยการฝึกฝนในด้านจิต (สมาธิ) การศึกษาที่มุ่งต่อการฝึกฝนและพัฒนาในด้านตระหนักรู้ความจริง (ปัญญา)

3. ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ปัญหามารยาทของเยาวชนบ้านสบเตี๊ญ ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนาเยาวชนใช้หลักปธาน 4 คือ ปองกัน ปรายปราม รักษา เร่งสร้าง (กรอบแนวคิดพุทธวิธี 2 ป 2 ร) เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายเยาวชนคนใฝ่ดี ด้วยกิจกรรม 7 กิจกรรม จากบูรณาการด้วยพุทธวิธีแล้วปรากฏว่าเยาวชนดี พ่อแม่ดี ผู้ปกครองดี ชุมชนดี โรงเรียนดี จนในที่สุดชาวบ้านเลิกผลิต เลิกขาย เลิกเสพยาเสพติด เป็นหมู่บ้านปลอดสิ่งเสพติด วิธีการจัดการดังกล่าว ได้หลักความคิดออกมาชุดหนึ่ง ได้แก่ “รูปแบบการแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชนแบบวัดสบเตี๊ญ (Sobtern Model)” โดยใช้กิจกรรมไปเชื่อมโยงกับพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาท

* พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ความรุนแรงของพระพุทธเจ้าคือ หลักปธาน 4 ผลออกมาสอดคล้องกันตามลำดับ ยืนยันได้ว่าบูรณาการพุทธวิธีกับกิจกรรมมีส่วนสำคัญต่อการลดปัญหาความรุนแรงของเยาวชนได้จริง

คำสำคัญ: พุทธวิธี การแก้ไข้ปัญหา ความรุนแรง เยาวชน

ABSTRACT

The research entitled “An Analytical Study of the Buddha’s Strategy in Solving the Youth Violence” consists of 3 purposes: 1) To study the problems, the causes, the impacts, of violence in youths. 2) To study the Buddhist ways to solve this violence. 3) To study the Buddhist ways to resolve this violence in youths, particularly in Ban Soptern Village. The research findings are as follows

The occurrence of physical, verbal and emotional torture by the violation of human rights.

1. The serious problem found in the youth of today is sexual violence, drugs, gambling and crime, which are caused not only by the spiritual weakness in the community but also lack of morality, meditation and wisdom. The influential external factors are family relationship, school, weak community, bad companionship. The external factors a modern consumerism way of life to lessen the discipline of moral good and also awareness in youths. These probably were caused from greed, anger, and ignorant delusion. Eventually, the impact affects oneself, family, school, community and country.

2. Buddhist ways to resolve the problem of youth violence is, Physical control, verbal control, consisting of the Buddha’s ways for protecting youth from bad behaviors and preserving and making for good behaviors (Model 2 por 2 ror in Thai words) which contain external factors; having a good environment, including a house also temples, schools, community, and also some best friends, the internal factors; behavior adjustment, conscious awareness, moral enhancement, and moral maintenance. By having mind practice, also meditation, this aims to train and develop the ability of knowing the truth according to the principle of The Four Cakka (Wheels). The principle is prevention, treatment and creation.

3. Analysis of ways to solve the problem of violence in youths of Ban Soptern Village is conducted by having youth participation. Youths learn through the process of a mechanism force, and driving the integration with the Buddhist way (Model 2 por 2 ror in Thai words). It was found that the parents of the youths, also the community and the school improved. Eventually, Villagers stopped doing drugs. The final outcome is that Sobtern is now a Model Village. The model links the Buddhist ways to solve the violent problems in youths. The Four Padhāna (Diligent Efforts) is a main principle that applies to the 7 effective activities whilst threefold training also other principles are supplements. The findings prove the harmony of principles effectively. The end result is consistent actions to confirm that the integration of the Buddhist way is able to lessen these violence problems in youths, accordance with the study’s purpose.

Keywords: The Buddha’s Strategy, Solving, Violence, The Youth

บทนำ

บทความนี้ เป็นบทความที่มุ่งเสนอผลการวิจัยพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามลพิษของเยาวชน โดยงานวิจัยดังกล่าว เป็นงานวิจัยที่มุ่งจะหาคำตอบว่า การแก้ไขปัญหามลพิษของเยาวชนโดยพุทธวิธีนั้น สามารถดำเนินการได้ มีผลอย่างไร และแท้จริง และควรที่จะเป็นแบบอย่างหรือเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารชุมชน หรือผู้นำหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งเนื้อหาในบทความนี้ ส่วนที่ 1 เป็นการนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัยของผู้วิจัย ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามลพิษ โดยจะมุ่งพิจารณาถึงสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ 1) สภาพปัญหาของเยาวชน 2) เสนอวิธีวิจัย 3) เสนอกระบวนการแก้ไขปัญหามลพิษ โดยพุทธวิธี วิเคราะห์พุทธวิธี ส่วนอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยที่บ้านสบเต็น มุ่งศึกษากระบวนการแก้ปัญหามลพิษของเยาวชน ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าสพรึงกลัวสำหรับคนในสังคมทุกยุคสมัย ส่งผลกระทบทำให้เกิดความสูญเสียในวงกว้าง ในอดีตบริบททางสังคมไม่สลับซับซ้อน ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่รุนแรง สามารถแก้ไขได้ในระดับหนึ่ง ปัญหามลพิษของเยาวชนอาจเกิดจากพฤติกรรมของตัวบุคคล หรืออาจเกิดจากบริบททางสังคมรอบด้าน ทำให้เขาเหล่านั้นเป็นเยาวชนที่มีปัญหาของสังคม โดยทำความเข้าใจให้ผู้ปกครอง ผู้นำสังคม เป็นอย่างมาก สอดคล้องกับสามารถ สิริธสาร (2538: 1) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง พบว่าเป็นปัญหาที่น่าห่วงและสร้างความหนักใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่งคือ พฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกทางกาย วาจา ซึ่งไม่เหมาะสมกับเพศและสถานะทางสังคมที่เยาวชนควรจะมี พฤติกรรมที่ติงามเช่นที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะเยาวชนที่เติบโตอยู่ในสังคมชาวพุทธ เช่น สังคมไทย เป็นต้น

งานวิจัยที่บ้านสบเต็น จังหวัดลำปาง ได้เริ่มขึ้นเนื่องจากเป็นชุมชนที่เกิดปัญหามลพิษเหล่านี้ จากข้อมูลของจังหวัดลำปาง ซึ่งพระสาธิต ธีรปัญญา (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2556) กล่าวว่า บ้านสบเต็นประสบปัญหาดังกล่าว แต่สามารถคลี่คลายได้เมื่อมีโครงการเยาวชนคนใจดีเกิดขึ้นในหมู่บ้าน การปรากฏของโครงการนี้ทำให้เยาวชนในหมู่บ้านได้รับการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี โดยยึดพุทธวิธีทางพระพุทธศาสนาแก้ไขปัญหามลพิษอย่างได้ผล ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอย หากแต่มีระบบ ระเบียบ ขั้นตอนอย่างชัดเจน ดังจะได้นำเสนอในบทความต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. กลุ่มประชากรในการวิจัย คือ ผู้ปกครองของเยาวชนและเยาวชนบ้านสบเต็น อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ปกครอง จำนวน 30 คน และเยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการเครือข่ายชุมชนคนใจดี จำนวน 50 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย สำหรับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เยาวชนบ้านสบเต็น มีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

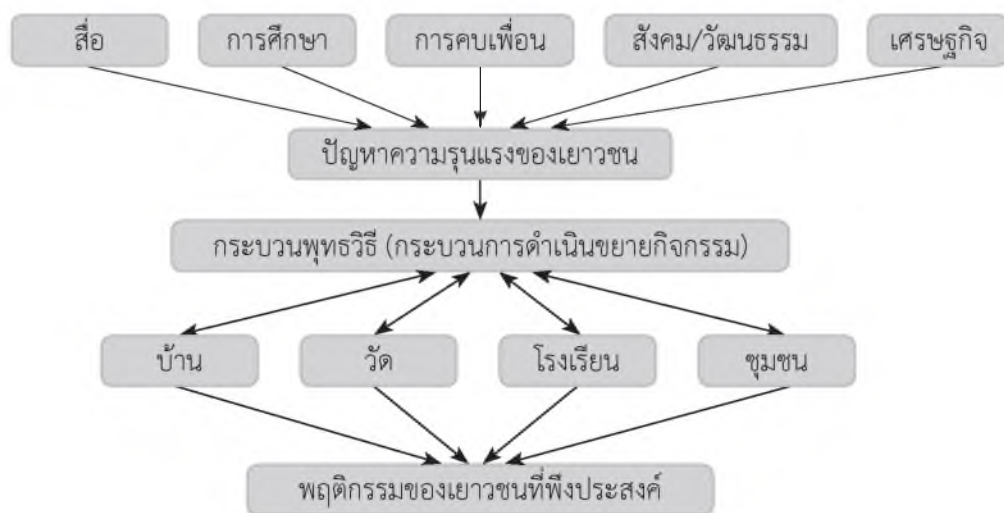
3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามลพิษของเยาวชน 4 ประเด็น ได้แก่ ปัญหามลพิษทางเพศ ปัญหามลพิษด้านยาเสพติด ปัญหามลพิษด้านการพนัน ปัญหามลพิษด้านอาชญากรรม และจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการเครือข่ายชุมชนคนใจดี เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ ประเด็น ขอบเขต การตั้งข้อคำถาม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อกรรมการที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงก่อนดำเนินการ

3.2 จัดทำเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ข้อคำถาม มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด ตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และพุทธวิธีในการแก้ไข จำนวน 6 ข้อ

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ครอบคลุมประเด็น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยจำแนกเป็นแต่ละประเด็นปัญหาสรุปความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาโวหาร

การแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชน มีกรอบกระบวนการแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชน ดังนี้

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ปกครองชาย ร้อยละ 21.25 ผู้ปกครองหญิง ร้อยละ 16.25 เยาวชนชาย ร้อยละ 33.75 และเยาวชนหญิง ร้อยละ 28.75 โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงของเยาวชน พบว่าความรุนแรงของเยาวชน หมายถึง การกระทำของเยาวชนที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สินของบุคคล ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่เยาวชนและผู้อื่น ซึ่งได้แก่ ปัญหาทางเพศ ยาเสพติด การพนัน และอาชญากรรม ฯลฯ สาเหตุที่มาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชนอ่อนแอด้านศีลธรรม ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี เกิดความละเลยไม่เอาใจใส่ ขาดความเข้าใจในการฝึกฝนอบรม หรือการให้การศึกษาตามวัย รวมทั้งสภาพครอบครัวที่มีฐานะยากจน หรือการอาศัยอยู่ใกล้สภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด เป็นแหล่งเสื่อมโทรม และคบเพื่อนชั่ว ส่วนปัจจัยภายใน คือ เยาวชนมีค่านิยมที่ไม่ดี หลงไหลไปตามกระแสวัตถุ บริโภคนิยม หมกมุ่นตกเป็นเหยื่อสื่อประเภทมอมเมา ขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน ขาดจิตสำนึกใฝ่ดี ขาดการฝึกฝนตนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีมูลเหตุมาจากอวิชชา ความโลภ ความโกรธ ความหลง ผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงของเยาวชน มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมประเทศชาติมากมาย เป็นปัญหาระดับชาติที่กำลังลุกลาม นับว่าเป็นภัยร้ายแรงใกล้ตัว

พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาท ด้านทางเพศ ต้องป้องกัน: ด้วยศีล 5 โดยปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่ผิดๆ ให้โอกาสแก้ไขตัวเอง เปลี่ยนสังคมที่คบหา เปลี่ยนสภาพความเคยชิน พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาทด้านยาเสพติด ต้องปราบปราม: ด้วยหลักเบญจธรรม ธรรมอันทำให้ผู้ประพฤติเป็นคนดีงาม 5 ประการ ได้แก่ ความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น การประกอบสัมมาชีพ การสำรวมในกาม การพูดความจริง ความระลึกได้ (สติ) พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาทด้านการพนัน ต้องรักษา: รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยหลักหัวใจเศรษฐกิจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ ต้องขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารยาทด้านอาชญากรรม ต้องเร่งสร้าง: พลังใฝ่ดี สร้างกำลังใจ เอาชนะจิตใจอารมณ์ใฝ่ต่ำ เพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ

ด้วยวิธีที่สร้างสรรค์ โดยเร่งสร้างคุณสมบัติของคนดี ข้อความรู้จักตน (อัตตัญญตา) รู้โดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรมของตนเองแล้วประพฤติให้เหมาะสม มีการปรับปรุง แก้ไขเหตุปัจจัยภายนอกและภายในให้เป็นไปในด้านที่ดีงาม

ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ปัญหาความรุนแรงของเยาวชนบ้านสบเตี๊น ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนาเยาวชนใช้หลักปธาน 4 คือ ป้องกัน ปราบปราม รักษา เร่งสร้าง เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างกลไก การขับเคลื่อนเครือข่ายเยาวชนคนไผ่ดี โดยมีรูปแบบ 7 กิจกรรม ดังนี้ 1) ทำงานเชิงรุกและลึก เน้นการจัดกิจกรรมในชุมชน โดยมีความรัก ความพอใจ ความตั้งใจ มีจิตอาสา จัดเป็นการเร่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ชีวิตด้วยการใช้คุณธรรม เร่งสร้างสติปัญญา ความเห็นถูกต้อง ตามหลักธรรมของคนดีคือ รู้จักเหตุของความคิดดี สร้างฐานคิดจิตใจ มีจิตอาสา มีความเต็มใจ ตั้งใจปฏิบัติงานโดยไม่หวังผลตอบแทน 2) กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ จัดเป็นการเร่งสร้างคุณธรรมจากภายใน ฝึกให้เยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรง ได้เห็นคุณค่าของการเสียสละเพื่อเข้าใจและเข้าถึงความเมตตา ความช่วยเหลือที่มีต่อมนุษย์และสัตว์ เยาวชนตระหนักในคุณค่าของเมตตาธรรม คุณค่าของการให้ และคุณค่าของการเสวนาคบหากับคนดี การมีส่วนร่วม ตรงกับหลักธรรมของคนดี ข้อความรู้จักชุมชน เยาวชนต้องรู้ว่าควรประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและได้ปลูกฝังคุณธรรมความดี 3) กิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายและชุมชน จัดเป็นการปราบปราม การศึกษาทำให้เกิดความรู้ ปราบปรามความเห็นผิด ความเข้าใจผิด มีจิตอาสาในการ สามารถดำเนินการด้วยการให้การศึกษแก่เยาวชนอย่างถูกต้อง ประการสำคัญ การศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนย่อมเกิดขึ้น เมื่อได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างหลากหลาย ตรงกับหลักหัวใจเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอาการที่จิตสำนึกที่ได้เรียนรู้จากมิตรแท้ที่มีแต่คำแนะนำ และปรารภนาดีจึงสามารถยับยั้งชั่งใจได้ 4) กิจกรรมที่ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเด็กและเยาวชน จัดเป็นการป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมมั่วสุม เสพอบายมุข ตามหลักศีลข้อที่ 5 คือต้องการให้ละเว้นจากการเสพติดของมีนเมาต่างๆ ภูมิคุ้มกันที่จะสามารถปกป้องเยาวชนได้ ต้องเรียนรู้ถึงทุกข้อโทษของยาเสพติด เมื่อรับรู้ข้อมูลจากการปลูกฝังแล้วจะได้ภูมิคุ้มกันที่เกิดกับตนเอง 5) กิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ จัดเป็นการรักษาสีงแวดล้อม ทรัพยากรที่ต้องพึ่งพาอาศัยใช้ร่วมกัน รักษาคุณธรรมการอยู่ร่วมกันในสังคม ความเป็นมิตรกับธรรมชาติ และการมีอยู่มีกินมีใช้ที่ยาวนาน ตรงกับหลักหัวใจเศรษฐกิจ ข้อรักษาดี ไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติเสียหาย ละเว้นจากการเบียดเบียนทรัพยากรดิน น้ำ ป่า หรือเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน 6) กิจกรรมที่ส่งเสริมการฝึกอาชีพของเยาวชนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายและชุมชน จัดเป็นการรักษา เพราะได้ฝึกฝนเรียนรู้มรดกของท้องถิ่น ภูมิปัญญาของบรรพชน ได้รักษาวิถีชีวิตทั้งในด้านส่วนตัว ครอบครัว ได้ทายาทที่สืบสานศิลปวัฒนธรรม ส่วนรวมได้เยาวชนผู้เป็นพลังของชาติผู้ไม่ทอดทิ้งถิ่นฐาน และรับช่วงต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติในทุกท้องถิ่น 7) กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านดนตรีไทย ดนตรีสากล และดนตรีพื้นบ้าน ตลอดจนถึงการแสดงนาฏศิลป์ของเด็กและเยาวชน จัดเป็นการรักษาคุณธรรมให้มั่นคง ด้วยการเสวนาคบหากับคนดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี ตามหลักหัวใจเศรษฐกิจ ข้อรักษามิตรดี รักษาความสามัคคีของเผ่าพันธุ์ของผู้ร่วมในวัฒนธรรมประเพณีเดียวกันไม่ให้เสื่อมหรือสูญหายไป เมื่อบูรณาการด้วยพุทธวิธีแล้วปรากฏว่าเยาวชนดี พ่อแม่ดี ผู้ปกครองดี ชุมชนดี โรงเรียนดี จนในที่สุดชาวบ้านเลิกผลิต เลิกขาย เลิกเสพยาเสพติด เป็นหมู่บ้านปลอดสิ่งเสพติด วิธีการจัดการดังกล่าว ได้หลักความคิดออกมาชุดหนึ่ง ได้แก่ “รูปแบบการแก้ไขปัญหามารุนแรงของเยาวชนแบบวัดสบเตี๊น” โดยใช้กิจกรรมไปเชื่อมโยงกับพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารุนแรงของพระพุทเจ้า คือหลักปธาน 4 ผลออกมาสอดคล้องกันตามลำดับ ยืนยันได้ว่าบูรณาการพุทธวิธีกับกิจกรรม มีส่วนสำคัญต่อการลดปัญหามารุนแรงของเยาวชน

ลัทธิผลเป็นเครื่องชี้วัด คือมีจำนวนคนทะเลาะวิวาทกัน การลักทรัพย์ การล่วงละเมิดทางเพศ เสพยาเสพติด เล่นการพนัน อาชญากรรมน้อยลงมากหรือแทบไม่มีเลย ตัวชี้วัดและกระบวนการเหล่านี้ แสดงผลสำเร็จการแก้ไขปัญหามารุนแรงของบ้านสบเตี๊นที่สามารถใช้หลักพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหามารุนแรงของเยาวชน โดยทางบ้านสบเตี๊นมีการป้องกัน มีการปราบปราม มีการรักษา และมีการเร่งสร้างมาส่งเสริมสนับสนุน ซึ่งพุทธวิธีได้แสดงวิธีการเน้นไว้ในหลักธรรม บนฐานคิดซึ่งเป็นเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญา จึงได้พบทางออกของปัญหาและสามารถจัดปัญหามารุนแรงได้ด้วยพุทธวิธี

ในทางปฏิบัติ บ้านสบเตี๊นได้ใช้ “รูปแบบการแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชนแบบวัดสบเตี๊น (Sobtern Model)” ที่ได้ใช้กิจกรรมร่วมกับพุทธวิธีเป็นหลักคิดและแนวทางแก้ไขปัญหามาประสบผลสำเร็จ เป็นที่ยืนยันว่าพุทธวิธีที่นำสู่กระบวนการภาคปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมนั้นนำมาแก้ไขปัญหามารยาทของเยาวชนได้จริง

การอภิปรายผล

ปัญหามารยาทของเยาวชนที่พบคือ ปัญหาทางเพศ ยาเสพติด การพนัน และปัญหาอาชญากรรม มารยาทของเยาวชน เป็นการกระทำของเยาวชนที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สินของบุคคลอื่น ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำและคนที่อยู่รอบข้าง สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2553) กล่าวว่า “มารยาทหมายถึง การกระทำที่รุนแรง ล่วงละเมิด หรือเป็นอันตรายต่อบุคคล ทรัพย์สิน” ส่วน Browne and Herbert (1997) กล่าวถึงมารยาทว่า เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการกระตุ้นโดยความโกรธหรือเจตนาด้วยความตั้งใจ ขณะที่องค์การสหประชาชาติ (2544) กล่าวว่า มารยาทเป็นการกระทำใดๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทรมานต่อผู้ถูกกระทำทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับสิริวรรณ ปัญญาภาส (2551) กล่าวว่า มารยาท เป็นการตั้งใจทำร้ายหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น

ในส่วนต้นเหตุของพฤติกรรมมารยาทในเยาวชน พิชาย จินาปุ๊ก (2550) กล่าวว่า มารยาทเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงช่วงที่เด็กก้าวเข้าสู่วัยรุ่น สรีรร่างกายมีความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องทางเพศ อารมณ์ สภาพจิตใจ เป็นเรื่องธรรมดาแต่ควรได้รับความรู้ที่ถูกต้องไม่ให้คลุ้มเคลือบ ขณะที่ Kimmel and Weiner (1995) เห็นพ้องกันว่า การเปลี่ยนแปลงของเยาวชนซึ่งเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต จึงเกิดการสับสนในเรื่องวุฒิภาวะของตนเอง “วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศ เป็นช่วงเวลาของชีวิตที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่” สอดคล้องกับ Lefrancois (2001) กล่าวว่า เยาวชนคือวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงระยะเวลาที่เด็กเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่อยากให้ใครมาบังคับ ชอบเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ประการสำคัญ อภิญา เวชชัย (2546) พบว่าปัญหามารยาทของเยาวชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับระบบบริโภคนิยมที่มีกลยุทธ์ในการโน้มน้าวชักชวนให้หลงใหล ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เน้นการบริโภคและค่านิยมทางวัตถุ สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอมารยาท 4 ประเภท ได้แก่ มารยาททางเพศ มารยาทด้านยาเสพติด มารยาทด้านการพนัน และมารยาทด้านอาชญากรรม

ปัญหามารยาททางเพศที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความกดขี่ทางเพศ การกีดกันทางเพศ การล่วงละเมิดทางเพศ เป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน สอดคล้องกับมานพ คณะโต (2541) กล่าวว่า สังคมไทยมองเรื่องเพศไปในแง่ที่ไม่ดี ลามก สกปรก น่าละอายอย่างยิ่งที่จะมาพูดกันอย่างเปิดเผยว่า “เรื่องเพศเป็นเรื่องใกล้ตัว” แต่สังคมไทยมีท่าทีต่อเรื่องเพศว่าเป็นเรื่องที่ควรปกปิดไม่ควรนำมาเสนออย่างเปิดเผย แต่ถึงแม้ปัจจุบันจะมีความพยายามเปิดเผย พูดคุยยินดีให้คำปรึกษาเรื่องเพศมากขึ้น แต่ปัญหาทางเพศที่เกิดกับวัยรุ่นก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะมีปัจจัยที่หลากหลายหนุนนำ ได้แก่ ไม่ได้ได้รับการอบรมชี้แนะที่ดีจากครอบครัว สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ครอบครัวยากจน สื่อต่างๆ ได้รับทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดการอบรมบ่มเพาะด้านศีลธรรม

ปัญหามารยาทด้านยาเสพติด บ้านสบเตี๊นในอดีตเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดยาไอซ์ รองลงมาคือ ยาบ้า เป็นหมู่บ้านพื้นที่สีแดงอันดับหนึ่งของอำเภอแม่มาะ จังหวัดลำปาง มีทั้งผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติดอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เยาวชนบ้านสบเตี๊นง่ายต่อการเข้าถึงยาเสพติด สอดคล้องกับตระกูลไทย ฉายแมน (2539) กล่าวถึงกลุ่มเยาวชนว่าเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ เป็นช่องโหว่ระหว่างวัย เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านสภาวะทางจิตใจ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย แต่ขาดที่ปรึกษาให้คำชี้แนะในทางที่ถูกที่ควร จึงเกิดความลึกลับสงสัย ขาดความมั่นคงทางจิตใจและอารมณ์ มีความอยากรู้อยากลอง จึงมีโอกาสติดยาเสพติดได้ง่าย สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการคบเพื่อน ถูกเพื่อนชักชวน ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงด้านการพนัน โดยชูพงษ์ จารุดำรงศักดิ์ (2545) กล่าวว่า การพนัน คือการเล่นเอาเงินหรือทุนทรัพย์ ด้วยการเสี่ยงโชคหรือฝีมือ ไม่ก่อให้เกิดหนี้ตามกฎหมาย สิ่งใดที่นำไปในการพนันหรือชนต่อก็จะทวงคืนไม่ได้ พบได้ทั่วไปในชุมชนคือ หวย รองลงมา ได้แก่ ไพ่ ไฮโล การพนันที่เยาวชนทดลองคือ หวย รองลงมา ได้แก่ บอล สาเหตุที่กระตุ้นเยาวชนให้เล่นการพนันคือ เพื่อน รองลงมา ได้แก่ พ่อ แม่ และการลอกเลียนแบบสื่อต่างๆ เกมออนไลน์ โดยเพื่อนมีส่วนสำคัญที่โน้มน้าวให้เล่นการพนัน

ปัญหาความรุนแรงด้านอาชญากรรม จากผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม ส่วนใหญ่บอกว่าคดีความที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านบ่อย คือ ทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท ลักขโมย และความขัดแย้งกันระหว่างเยาวชน ส่วนใหญ่แค่ทะเลาะกัน มักจะมีสาเหตุมาจากเลียนแบบดารา เกมออนไลน์ รองลงมา เลียนแบบกันเอง ถูกเพื่อนชักชวน ดัง Clinard (1968) กล่าวว่า เพื่อนมีส่วนสำคัญในการสร้างความรุนแรง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอย่างยิ่ง

สาเหตุของความรุนแรง มีสาเหตุมาจากความอ่อนแอที่มีอยู่ในชุมชน ความไม่มีศีล สมาธิ ปัญญา สอดคล้องกับโชติมา สุรฤทธิธรรม (2551) กล่าวว่า เกิดจากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้ โดยปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานตำรวจ ครอบครัวยุติธรรม โรงเรียน ชุมชนอ่อนแอ ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี คบเพื่อนชั่ว ปัจจัยภายใน ได้แก่ เยาวชนมีค่านิยมที่ไม่ดี หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม ขณะที่ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญ (2547) กล่าวว่า โดยภาพรวมแล้วสืบเนื่องมาจากพร่องสติ ขาดความยั้งคิด มีมูลเหตุมาจากอวิชชา ความโลภ ความโกรธ ความหลง

ผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงของเยาวชน มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมประเทศชาติ เป็นปัญหาที่กำลังลุกลามและเป็นปัญหาระดับชาติ สอดคล้องกับศศิณี ยาวิชัย (2544) กล่าวว่า เป็นภัยร้ายใกล้ตัว ซึ่งมีความรุนแรงและแผ่ขยายออกไปมากยิ่งขึ้นทุกๆ วัน สังคมทุกภาคส่วนต้องให้ความสนใจต่อปัญหาเหล่านี้ ขณะที่กฤตยา แสงวงเจริญ และคณะ (2548) กล่าวว่า ผลกระทบด้านทางเพศเป็นสิ่งละเอียดอ่อน มีรูปแบบที่สลับซับซ้อน ผู้เคราะห์ร้ายต้องได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและสภาพจิตใจ สอดคล้องกับชาชีวัน ศรีแก้ว (2545) กล่าวถึงผลกระทบด้านยาเสพติดว่า เป็นภัยคุกคามกัดกร่อนทำลายประเทศชาติ ส่งผลกระทบในมิติต่างๆ “การใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามปัญหาเสพติดให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการปลูกจิตสำนึกความรักชาติและความเป็นไทยอย่างกว้างขวางและจริงจัง”

พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงของเยาวชน การพัฒนาเยาวชนใช้หลักฐาน 4 คือ ป้องกัน ปราบปราม รักษา เติบโต (กรอบแนวคิดพุทธวิธี 2 ป 2 ร) เป็นหลักควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ปกติ พุทธวิธีประกอบด้วยปัจจัยภายนอกคือการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน และกัลยาณมิตร ปัจจัยภายในคือ การปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม (ศีล) การสร้างจิตสำนึก การเพิ่มพูนคุณธรรมความดีและรักษาคุณธรรมความดีด้วยการฝึกฝนในด้านจิต (สมาธิ) การศึกษาที่มุ่งต่อการฝึกฝนและพัฒนาในด้านตระหนักรู้ความจริง (ปัญญา) ดังนี้ 1) ป้องกัน: ด้วยหลักศีล 5 ไม่ให้เกิดความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และใช้มาตรการวิธีทางต่างๆ ป้องกันก่อนที่ปัญหาความรุนแรงจะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นอีก เช่น ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่ผิดๆ ให้โอกาสแก่ใจตัวเอง เปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้ดีกว่าเดิม เปลี่ยนสังคมที่คบหา เปลี่ยนสภาพความเคยชิน สอดคล้องกับพระราชสิงหวิมล (โสภณ โสภณ) (2556: พระธรรมเทศนา) กล่าวว่า การรักษาศีลเป็นการทำประกันชีวิตตนเอง 2) ปราบปราม: ใช้แนวทางยุติการจัดเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำที่รุนแรง เช่น แหล่งมั่วสุมอบายมุข การเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สอดคล้องกับพระสาธิต ธีรปัญญา (2556: สัมภาษณ์) กล่าวว่า “การที่จะไปนั่งอยู่ในหัวใจของเยาวชนได้เราต้องมีความจริงใจ มีเมตตาจิต เป็นแบบอย่างที่ดี” 3) รักษา: เยาวชนต้องรักษาด้วยหลักหัวใจเศรษฐกิจเป็นหลักธรรมในทางพุทธศาสนา คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน 4 (ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง) 4) เติบโต: สร้างพลังใจดี สร้างขวัญกำลังใจ เอาชนะจิตใจอารมณ์ใฝ่ต่ำ ตามหลักธรรมของคนดี

ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงของเยาวชนบ้านสบเตี๊น ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนาเยาวชนใช้หลักฐาน 4 คือ ป้องกัน ปราบปราม รักษา เติบโต (กรอบแนวคิดพุทธวิธี 2 ป 2 ร) เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายเยาวชนคนใจดี ด้วยวิธีที่สร้างสรรค์ สามารถนำมาบูรณาการทำให้เกิดผลตามเป้าหมาย เพื่อการยุติและแก้ไขปัญหาความรุนแรงของเยาวชนได้เป็นลำดับขั้นตอน โดยกระบวนการแก้ไขปัญหาคือความรุนแรงของเยาวชนที่ถูกต้อง

วิธีการจัดการดังกล่าว ได้หลักความคิดออกมาชุดหนึ่ง ได้แก่ รูปแบบการแก้ไขปัญหามลพิษของเยาวชนแบบวัดสบเต็น โดยพระสาธิต ธีรปัญญา (โพธิ์เศษ) (2548) ผ่านกระบวนการดำเนินขยายกิจกรรม 7 กิจกรรม คือ 1) การทำงานเชิงรุกและลึก เน้นการจัดกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน 2) กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์: โครงการเครือข่ายชุมชนคนใฝ่ดี (เครือข่ายเยาวชน, 2548) 3) กิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายและชุมชน 4) กิจกรรมที่ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 5) กิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่า 6) กิจกรรมที่ส่งเสริมการฝึกอาชีพของเยาวชนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายและชุมชน 7) กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านดนตรีไทย ดนตรีสากล และดนตรีพื้นบ้าน ตลอดจนถึงการแสดงนาฏศิลป์ของเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัยเลือก 7 กิจกรรมนี้ เพราะว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เยาวชนมีจิตตระหนักรู้สาธารณะ มีจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม มีสันติภาพที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นกุศโลบายห่างไกลจากยาเสพติด และพฤติกรรมความรุนแรงที่ไม่พึงประสงค์ โดยสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย ผลปรากฏเป็นกิจกรรมที่ดีมากเป็นที่พึงประสงค์เกินความคาดหมายของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ตลอดถึงผู้นำชุมชน

กิจกรรมดังกล่าวสามารถบูรณาการเข้ากับหลักปธาน 4 (2 ป 2 ร) มหามกุฏราชวิทยาลัย (2550) เน้นการจัดกิจกรรมในชุมชน: มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมโดยมีจิตอาสา จัดเป็นการเร่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ชีวิตด้วยการใช้คุณธรรม เร่งสร้างสติปัญญา ความเห็นถูกต้องตามหลักธรรมของคนดี สร้างให้เยาวชนมีจิตอาสา ตั้งใจปฏิบัติงานโดยไม่หวังผลตอบแทน และเชื่อมโยงกับพุทธวิธีหลักปธาน 4 ในการแก้ไขปัญหามลพิษของพระพุทธรูป ทั้งนี้ หลักการและกระบวนการที่บ้านสบเต็นได้สร้างเป็นรูปแบบใช้แก้ปัญหาได้สำเร็จนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่ได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยนี้ จึงสามารถยืนยันได้ว่าบูรณาการพุทธวิธีกับกิจกรรมพัฒนาเยาวชน มีส่วนสำคัญต่อการลดปัญหามลพิษของเยาวชนได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. คัดสรรกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและสามารถใช้ได้ผลจริง เผยแพร่เป็นต้นแบบให้กว้างขวางเข้าสู่กลุ่มเยาวชน โดยผสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
2. จัดกิจกรรมเสวนาวิชาการ “กระบวนการแก้ไขปัญหามลพิษของเยาวชนของวัดสบเต็น Model” พัฒนา รูปแบบเพื่อใช้แก้ปัญหาความรุนแรงในกลุ่มวัยอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมุ่งการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำมาตรการแก้ไข และป้องกันปัญหามลพิษในเยาวชน พร้อมทั้งแนวทางการช่วยเหลือด้วยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลในปัจจุบันมาประมวล วิเคราะห์ นำเสนอ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนที่เคยกระทำผิด
2. ควรศึกษาจากกลุ่มเยาวชนต้นแบบที่เคยกระทำผิดและกลับตัวได้ นำมาเป็นต้นแบบ
3. ควรศึกษาเทคนิควิธีการจูงใจให้เยาวชน เกิดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเอง และไม่หวนกลับไปมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์อีก
4. ควรศึกษากำหนดรูปแบบที่สามารถใช้เป็นหลักสูตร ในการบำบัดจิตใจเยาวชนผู้ประสบปัญหาความรุนแรง ทั้งผู้ถูกระทำหรือแม้เป็นกรณีเยาวชนผู้กระทำความรุนแรง เพื่อแก้ไขเยียวยาให้ถูกต้องตามแนวทางพุทธวิธี และเผยแพร่ไปในวงกว้างเพื่อทำการแก้ไขและป้องกันต่อไป
5. ควรศึกษาวิจัยด้วยการสำรวจและการประเมินผลกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่สามารถกระตุ้นความสนใจ ความชื่นชอบของเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มปัญหามลพิษด้านต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา แสงเจริญ และคณะ. 2548. **การรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศของวัยรุ่น**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการพัฒนากลุ่มนักวิจัยด้านสุขภาพจิตและจิตเวช มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2553. **ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชูพงษ์ จารุดำรงศักดิ์. 2545. **ผลกระทบที่มีต่อสังคมและครอบครัวการเล่นพนันฟุตบอล**. ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว. 2545. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549**. กรุงเทพฯ: พ.ศ. พัฒนา.
- โชติมา สุรฤทธิธรรม. 2551. **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย**. ปรินญาณพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ตระกูลไทย ฉายม้วน. 2539. **ความตั้งใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันตนเองจากสารแอมเฟตามีนของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. 2547. **รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่**. ปรินญาณพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชสิงหพรหมณี (โสภณ โสภณ). 18 มกราคม 2556. **การประกันชีวิต**. พระธรรมเทศนา.
- พระสาธิต ธีรปัญญา. ผู้อำนวยการสถาบันธรรมมาภิวัฒน์ วัดสบเต็น ตำบลสบป่าด อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง. 2556. สัมภาษณ์. 20 สิงหาคม 2556.
- _____. 2548. **เครือข่ายเยาวชนคนไม่ตี**. ลำปาง: วัดสบเต็น. (เอกสารเย็บเล่ม).
- พิชาญ จินาปุก. 2550. **กลุ่มเพื่อนกับกระบวนการแก้ปัญหาทางเพศของนักเรียนวัยรุ่น**. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2550. **นวโกวาท (หลักสูตรนักเรียนชั้นตรี)**. พิมพ์ครั้งที่ 80. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มานพ คณะโต. 2541. **พฤติกรรมทางเพศ**. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- ศศิณี ยาวิชัย. 2544. **การวิเคราะห์เนื้อหาความรุนแรงต่อสตรีที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทย**. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สามารถ สิทธิสาร. 2538. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง**. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริวรรณ ปัญญาภาศ. 2551. **ความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงในสื่อเกมออนไลน์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยรุ่นตอนปลายในจังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- องค์การสหประชาชาติ. 2544. **ความหมายของความรุนแรง**. กรุงเทพฯ: องค์การสหประชาชาติ.
- อภิญา เวชชัย. 2546. **การศึกษาทบทวนสมการการแก้ปัญหาของครอบครัวไทยและข้อเสนอต่อบริการพัฒนากลุ่มครอบครัว**. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Clinard, Marshall B. 1968. **Sociology of Deviant Behavior**. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Browne, K. and Herbert, M. 1997. **Preventing Family Violence**. England: John Wiley & Sons Ltd.
- Kimmel, D. C. and Weiner, I. B. 1995. **Adolescent development transition**. 2nd ed. Singapore: John Wiley & Sons.
- Lefrancois, G. R. 2001. **An Introduction to Child and adolescence**. 9th ed. United States: Wadsworth.